Citace záznamu

Vladislava Říhová, Michaela Rýdlová, Lucie Bartůňková, zámek Hranice, Místnost č. 201 (bývalá panská jídelna tzv. Tafelstube), *Renesanční a manýristické štukatérství v Čechách a na Moravě* (online databáze), https://stuky.upce.cz/node/996, vyhledáno 29. 3. 2024.

Hranice, zámek, tafištube, pohled k Z (Ester Havlová, 2021)

zámek Hranice, Místnost č. 201 (bývalá panská jídelna tzv. Tafelstube)

Číslo záznamu: 996

Bližší určení díla: dekorativní výzdoba klenby

Památkově chráněno, č. úskp: 41768/8-435

Umístění: v jihovýchodním nároží dispozice prvního patra, situováno nad velkým sálem přízemí

Datace: druhé desetiletí 17. století

Anotace

Zámek v Hranicích byl stavěn v několika renesančních etapách. Výrazné rozšíření objektu realizoval nejspíše na počátku 17. století Zdeněk Žampach z Potenštejna. V přízemí a prvním patře reprezentativního vstupního jižního křídla se zachovalo několik prostor s geometrickou a bohatou ornamentální štukovou výzdobou. Ta je kladena do objednavatelského okruhu dalšího držitele Hranic Václava Mola z Modřelic, který vlastnil hranické panství mezi lety 1612–1621.

Abstract

The castle in Hranice was built in several Renaissance stages. A significant extension of the building was probably realized at the beginning of the 17th century by Zdeněk Žampach of Potenštejn. Several rooms with geometric and rich ornamental stucco decoration have been preserved on the ground floor and the first floor of the representative entrance south wing. It belongs to the group of commisions of another Hranice owner Václav Mol of Modřelice, who owned the Hranice estate between 1612 and 1621.

Kraj	Okres	Obec	Katastr
Olomoucký kraj	Přerov (okres)	Hranice	Hranice

Ulice, čp. / č. o.	GPS
Pernštejnské náměstí 1	49.550043445468, 17.734841108322

Technika štuku	Materiálová skladba	Povrchové úpravy	Původnost
Vytlačovaný štuk a prořezávaný štuk s vypichovanými pasivními plochami.	Nebyly odebrány vzorky pro materiálovou analýzu a nebyly provedeny sondy do hmoty štuku.	monochromie (stávající stav) Roku 1998 se výzdoba stala předmětem restaurátorského průzkumu, provedeného Romanou Balcarovou. Restaurátorka v sondách nenalezla žádné stopy renesanční polychromie, pouze souvrství monochromních nátěrů. Při restaurátorském zásahu byly odhaleny stopy rytého rýsování se základním rozvrhem motivů.	Původní stav s druhotnými zásahy

Uměleckohistorický popis

Čtyřkřídlý renesanční zámek v Hranicích byl stavěn v několika etapách na místě středověkého hradu. V severní partii městského jádra byl organismus zámecké budovy navázán na hospodářské zázemí. Renesanční objekt realizoval Jan Kropáč z Nevědomí (kamenné prvky výzdoby byly datovány rokem 1562). Jeho dcera Anna († asi 1585) s manžely Janem z Kunovic († 1579) a Janem ml. ze Žerotína († asi 1585) ve stavbě pravděpodobně nepokračovali, stejně jako se nedá stavební aktivita očekávat za poručníků jejich dvou nezletilých dětí. Až vnuk Jana Kropáče Jan Jetřich z Kunovic, který v roce 1588 už právoplatně nakládá se svým dědictvím, mohl začít zámek přebudovávat - v roce 1592 mu jeho sestra Anna předala svůj díl Hranic, v letech 1596-1598 je ve městě často doložen i se svou manželkou Mandalenou z Hardeku. V roce 1600 ale postoupil celé panství výměnou svému švagrovi Zdeňku Žampachovi z Potenštejna, Anninu manželovi. Právě Žampachovi je přičítána výrazná stavební aktivita, která doplnila tříkřídlou renesanční dispozici o čtvrté dvoulodní severní křídlo. Tato hypotéza souvisí s jedinou zachovanou datací - korouhvičkou datující zřejmě nástavbu věže z roku 1604, zároveň se vdovec Žampach v lednu tohoto roku oženil a korouhvička tak nese zkratku jeho jména a jména jeho nové ženy Kateřiny z Gutštejna. V roce 1609 manželé Hranice prodali spekulantovi Karlu Pergarovi z Pergu a po třech letech v jeho rukách statek získal rytíř Václava Mol z Modřelic. Ten se snad vzápětí pustil do hospodářské stabilizace panství, nových podnikatelských aktivit a také do výraznější úpravy objektu (adaptace vstupního portálu) s níž s největší pravděpodobností souvisela i výzdoba interiérů zámecké budovy štukaturami. Můžeme předpokládat, že budování náročného renesančního sídla souviselo s Molovými společenskými ambicemi, v roce 1612 totiž požádal o přijetí do panského stavu, které mu bylo po průtazích potvrzeno až roku 1618. O statek Hranice přišel při konfiskaci po roce 1621. Štuky se zachovaly v přízemí a prvním patře reprezentativního vstupního jižního křídla.
Obdélný prostor situovaný v jihovýchodním nároží zámku sloužil jako panská jídelna. V jižní fasádě je osvětlen třemi okenními otvory, ve východní dvěma. Je opatřen stlačenou valenou klenbou se třemi páry protilehlých trojbokých lunet. Základem kompozice jsou vysoce plastické štukové pásy z vytlačovaného dekoru tvořené kombinací dvou ornamentů - po stranách vejcovce a uprostřed průběžného pásu se stylizovaným vegetabilním ornamentem. Zdůrazňují hrany lunet, člení plochu klenby a rámují centrální obdélné zrcadlo ve vrcholnici klenby. Centrální zrcadlo má pozadí tvořené vypichovanou omítkou a na těchto strukturovaných pasivních plochách je doplněno bohatou plastickou dekorací budovanou kolem série dalších pěti zrcadel (středové ve tvaru kvadrilobu, další oválná a elipsovitá) opět rámovaných stejnými plastickými pásy. Zrcadla jsou obklopena plochami vyřezávaného ornamentu z plochých list stylizovaných vegetabilních úponků. Podobná dekorace je uplatněna i v lunetových výsečích. Plochy klenby doplňují závěsy s opakujícími se obdélnými reliéfy skrumáží ovoce. Na klenbě se uplatňují také drobnější doplňkové motivy ve formě otisků forem lvích hlaviček, kartuší s hlavami, rozet nebo hvězdiček a malin.
Pro štukovou výzdobu hranických prostor existuje blízké srovnání, které definovala už Milada Lejsková - Matyášová, je jím dekorace zámku Ladislava Velena ze Žerotína vystavěného v roce 1606 v Tatenicích. Nenacházíme ale žádné konkrétní otisky forem, které by obě skupiny (tatenickou a hranickou) dílensky propojovaly. Vazba tak zůstává jen ve shodných kompozicích dekoru. Hranické realizace jsou navíc opatřeny mnohem bohatší strukturou prořezávaného štuku, můžeme je tedy považovat za mladší.

Historické zásahy / opravy

V 18. století byla místnost rozdělena příčkou.
Restaurování štukové výzdoby v prostorách 1. patra hranického zámku v roce 1943 provedli sochařský a štukatérský podnik Antonína Zeithammera z Brna a malíř a konzervátor Rudolf Růžička.
Další restaurování následovalo v 90. letech 20. století, kdy byla odstraněna příčka. Jak plyne z průzkumu před zásahem, zřejmě se zde nezachovaly fragmenty renesanční polychromie: " *páskové sondy zde zaznamenaly tři nátěry šedobílé tenčí hlinky, silnější, takřka milimetrovou vrstvu hlinky smetanového tónu, světle šedé vápenné líčky a bílou vápennou líčku na kletované omítce. V sondách se ve štuku objevily navíc sádrové vysprávky a až na zbytky světle šedých líček nebyly v těchto místech v sondách zjištěny stopy po původní barevnosti. I v této místnosti byla odstraněna příčka, zde však neuchránila žádné fragmenty původní barevnosti. Dalo by se tedy předpokládat, že tento sál nebyl barevně polychromován...*" Veškeré nesoudržné mladší nátěry byly plošně odstraněny.

Literatura

Ladislav Hosák – Bohumír Indra – Marie Jašková, *Hranice. Dějiny města I. Od nejstarších dob do války třicetileté*, Hranice 1969.
Bohumír Indra, *K renesančnímu stavitelství na severovýchodní Moravě a ve Slezsku. Pramenné zprávy o vlašských a domácích stavitelích a kamenících do 30leté války*, Časopis Slezského muzea, Série B, roč. XV, č. 15, Opava 1966, s. 128- 148.
Bohumír Indra, Renesanční zámek (čp.1) a jeho vnitřní přestavba, in: *Historie hranických domů*, Hranice 2005, s. 36–40.
Bohumír Indra, Dům čp. 76–77, in: *Historie hranických domů*, Hranice 2005, s. 161–165.
Jarmila Krčálová, Renesanční architektura v Čechách a na Moravě, in: *Dějiny českého výtvarného umění*, II/1, Praha 1989, s. 25.
Milada Lejsková–Matyášová, *Renesanční štuková výzdoba zámeckých interiérů v severomoravských Tatenicích*, in: Severní Morava 16, 1968, s. 31–35.
Stanislav Miloš, Stavební vývoj zámku v Hranicích, in: Pavel Michna – Hedvika Sedláčková, *Pozdněgotické a renesanční kachle ze zámku v Hranicích*, Hranice – Olomouc 1998, s. 4–5.
Miroslav Plaček, *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*, Praha 19996, s. 168–170.
Bohumil Samek, Hranice, in: *Umělecké památky Moravy a Slezska 1 [A–I]*, Praha 1994, s. 553–561.
František Spurný a kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Severní Morava*, Praha 1983, s. 90–93.

Prameny

NPÚ ÚOP Olomouc
Lubomír Dvořák, *Zpráva o restaurování polychromovaného portálu a štukové výzdoby niky v zámku v Hranicích, č.p.1, Pernštejnské náměstí*, 2004, sign. RZ R-1005.
Romana Balcarová, *Restaurátorský průzkum. Štuková výzdoba v místnostech č.228 a 201. Zámek Hranice*, 1998, sign. RZ R-0041.
Robert Winkler, *Restaurování štukové výzdoby stropu místnosti č. 228 zámku Hranice na Moravě*, 1998, sign. RZ R-469.
Leoš Mlčák – Karel Žůrek, *Stavebně-historický průzkum zámku v Hranicích na Moravě. II. Etapa*, Sondážní průzkum interiérů zámku, 1995, sign. SHP 9026.
Jan Muk – Jana Mlčáková – Květa Žůrková, *Stavebně-historický průzkum a návrh památkové obnovy zámku v Hranicích na Moravě*, 1993, sign. SHP 2626.
Hranice, Pernštejnské náměstí čp.1, Zámek KP Č.REJ.435, Fotodokumentace- III. Díl, D- 966/C, 1998. (uloženo ve spisovně NPÚ ÚOP OLOMOUC)
Hranice, Pernštejnské náměstí čp.1, Zámek KP Č.REJ.435, Fotodokumentace- II. Díl, D- 966/B, 1997.(uloženo ve spisovně NPÚ ÚOP OLOMOUC)
Hranice, Pernštejnské náměstí čp.1, Zámek KP Č.REJ.435, Fotodokumentace- I. Díl, D- 966/A, 1997. (uloženo ve spisovně NPÚ ÚOP OLOMOUC)
Hranice, Pernštejnské náměstí čp.1, Zámek, Fotodokumentace, D- 965 (uloženo ve spisovně NPÚ ÚOP OLOMOUC)
NPÚ ÚOP Brno
Fond: Archiv bývalého Státního památkového úřadu pro Moravu a Slezsko v Brně, spis Hranice Zámek, kart. P 91/8, 1922–1956.
NPÚ, Generální ředitelství Praha
Sbírka fotografické dokumentace GnŘ Praha, Fischerová- Pavlová, Hranice Zámek, sign. N03993-99 + N031000-27, 1944.
Zemský archiv Opava, pobočka Olomouc,
Fond: Velkostatek Lipník nad Bečvou, Inv. č. 3691, kart. č. 1771 – přestavby, opravy a údržba zámeckých objektů v Hranicích, Inv. č. 3812, kart. č. 1809 – plány a adaptace zámku v Hranicích, Inv. č. 3815, kart. č. 1810 – pronájem místností v zámku v Hranicích, Inv. č. 3816, kart. č. 1810 – úprava místností v zámku v Hranicích.
Státní okresní archív Přerov
Fond: Okresní úřad Hranice, inv. č. 1855, kart.č. 924 – Stavební spisy obcí SO Hranice - Hranice: zámek – adaptace.
Archiv Fakulty restaurování Univerzity Pardubice
Lucie Bartůňková, Zdeněk Kovařík, Michaela Pavelková, Renata Tišlová, *Restaurátorský průzkum renesanční štukové výzdoby na zámku v Hranicích. Vstupní restaurátorský průzkum. Koncepce restaurátorského zásahu*, Litomyšl 2021.

diplomové a závěrečné práce:

Veronika Řezníčková, *Dekorativní štukatérství na Moravě v letech 1550-1620. Mezi místní tradicí a recepcí italských vzorů* (diplomní práce), Seminář dějin umění FF MU, Brno 2020.
Antonín Petráš, *Štuka v přízemí Pernštejnského domu v Hranicích na Moravě* (seminární práce), Katedra dějin umění FF UP, Olomouc 2019.
Dominik Christel, *Renesanční zámek v Hranicích* (bakalářská diplomová práce), Ústav hudební vědy, Sdružená uměnovědná studia FF MU, Brno 2007.

Autoři záznamu

Vladislava Říhová, Michaela Rýdlová, Lucie Bartůňková

Datum poslední změny

29.1.2024

Fotodokumentace současného stavu

Hranice, zámek, taflštube, centrální část klenby (Ester Havlová, 2021)

Hranice, zámek, taflštube, detail centrálního zrcadla (Ester Havlová, 2021)

Hranice, zámek, taflštube, pohled do klenby (Ester Havlová, 2021)

Hranice, zámek, taflštube, pohled do klenby (Ester Havlová, 2021)

Hranice, zámek, taflštube, detail motivu hvězdy a drobných rozet na vypichovaném pozadí (Ester Havlová, 2021)

Hranice, zámek, taflštube, detail dekorativních žeber (Ester Havlová, 2021)

Hranice, zámek, taflštube, detail řezaného štuku v klenební výseči (Ester Havlová, 2021)

Hranice, zámek, taflštube, detail struktury řezaného štuku s plastickým motivem (Ester Havlová, 2021)

Hranice, zámek, taflštube, detail plochy klenby s motivem ovocných závěsů (Ester Havlová, 2021)

Hranice, zámek, taflštube, detail struktury vyřezávaného štuku s motivem andílčí hlavičky(Ester Havlová, 2021)